

Iceland
Liechtenstein
Norway

Active
citizens fund

instrukcja

PIĘTRA RÓWNOŚCI

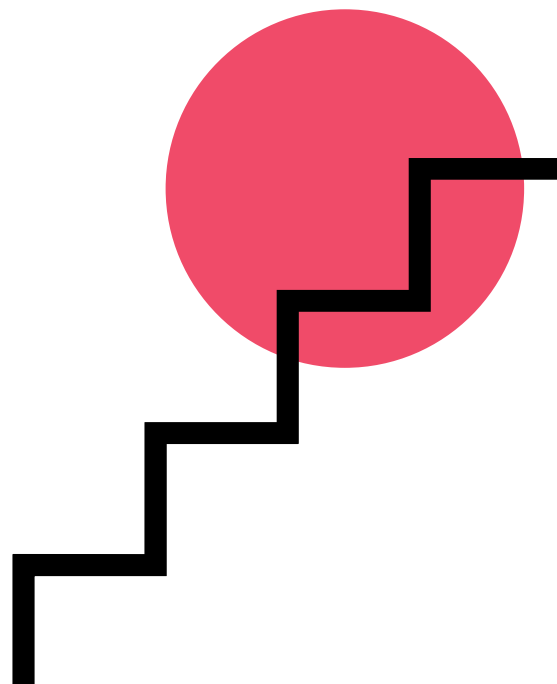
INSTRUKCJA
DBANIA O RÓWNOŚĆ W SZKOLE

RÓWNO
WAŻNIK

EVRIIS
foundation

PIĘTRA RÓWNOŚCI. Instrukcja dbania o równość w szkole

Autorstwo: Zespół Fundacji Laboratorium Zmiany

Korekta: Marta Mandżak-Matusek

Opracowanie graficzne: Jowita Lis

Opole 2023

Niniejsza instrukcja powstała w ramach projektu „Równoważnik” prowadzonego przez Fundację Laboratorium Zmiany.

Projekt „Równoważnik” jest realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Celem projektu jest wsparcie trzech szkół średnich z województwa opolskiego we wprowadzeniu standardów przeciwdziałania dyskryminacji.

„Równoważnik” korzysta z dofinansowania o wartości 87 500 euro. Jest przeprowadzany w partnerstwie z islandzką Fundacją Evris.

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
1. Konsekwencje nierówności, czyli dlaczego chcemy zmian	5
2. Dla kogo jest ta publikacja?	7
3. Jak „wygląda” szkoła – narzędzie „Piętra równości w szkole”	7
4. Diagnozowanie sytuacji poprzez narzędzie „Piętra równości w szkole”	8
5. Jak korzystać z instrukcji, czyli propozycje działań na każdym piętrze	8
Parter	9
1. piętro	9
2. piętro	10
3. piętro	10
6. Zalecenia dla kadry pracującej w szkołach na podstawie raportu „Równoważnik”	12
Zalecenia dla rodziców/opiekunek i opiekunów	13
Zalecenia dla uczniów i uczennic	13
Podsumowanie	14
Kto nad tym pracował?	15
Fundacja Laboratorium Zmiany	15
Fundacja Evis	16
Załączniki	17

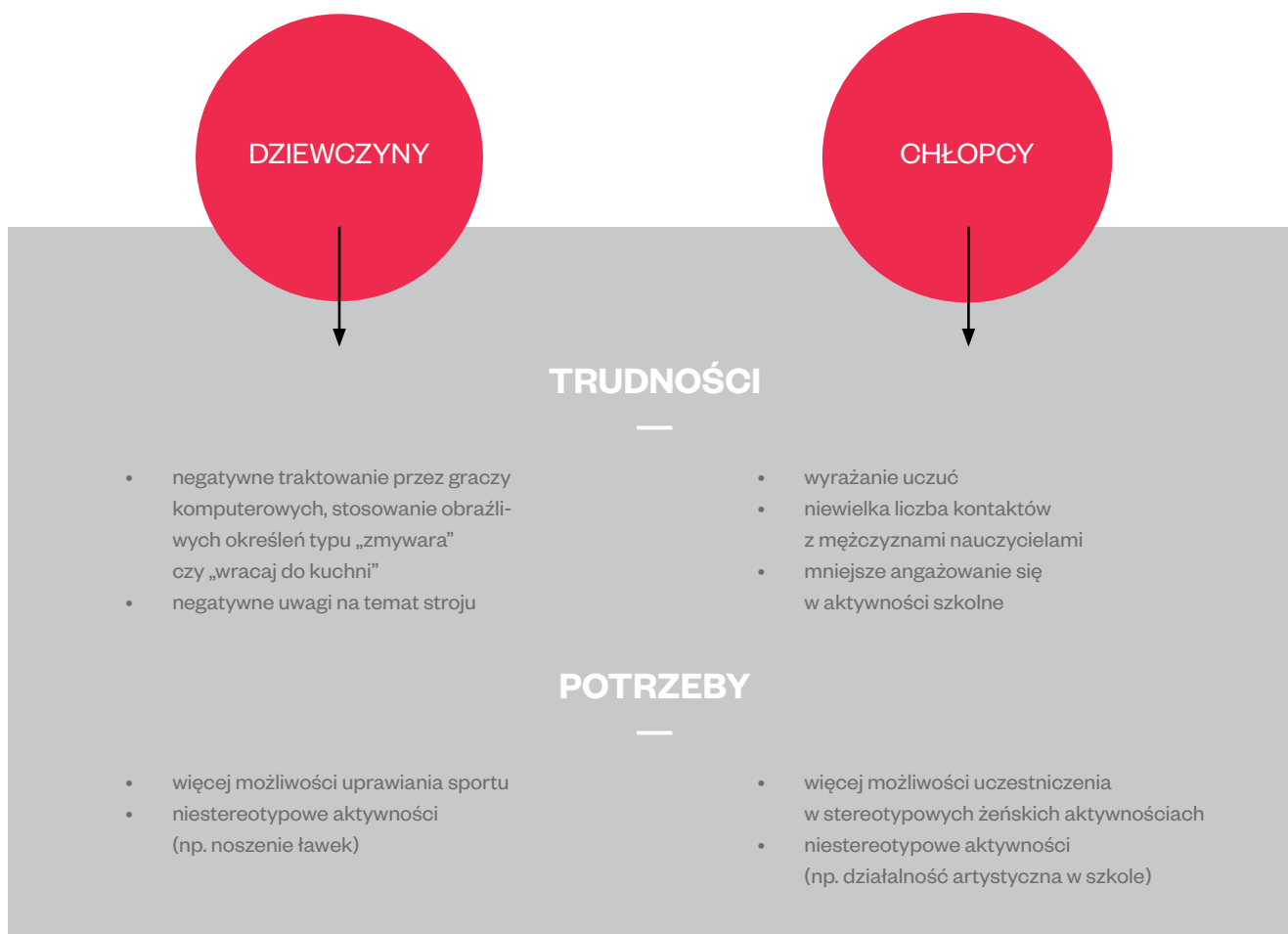

Instrukcja, którą Państwu przedstawiamy, powstała w ramach projektu „Równoważnik”, którego celem było wdrażanie w środowiskach szkół ponadpodstawowych w województwie opolskim procedur oraz standardów przeciwdziałania dyskryminacji, ze szczególnym uwzględnieniem równości płci. Na podstawie spotkań, warsztatów, mentoringów, miniprojektów, rozmów z osobami młodymi, ale też nauczycielami i nauczycielkami dokonaliśmy refleksji nad sytuacją w polskich szkołach. Nasze myśli i rekomendacje przedstawiamy w sposób, który wesprze wprowadzanie zmian w Państwa szkołach. Znajdą tu Państwo wskazówki i dobre praktyki, co robić, by szkoła była przyjaznym miejscem dla wszystkich osób, bez różnicy ze względu na płeć. Naszą publikację spośród innych wyróżnia to, że pokazuje, jak w działania równościowe jak najszerzej zaangażować młodzież. Takie włączające podejście zwiększa szansę na trwałość rozwiązań i daje młodym osobom poczucie wpływu.

1.

KONSEKWENCJE NIERÓWNOŚCI, CZYLI DLACZEGO CHCEMY ZMIAN

Badanie „Dyskryminacja ze względu na płeć widziana oczami uczniów i uczennic województwa opolskiego”¹ przeprowadzane w ramach projektu rzuca światło na sytuację równości z punktu widzenia młodych osób. Poniżej wyszczególniliśmy na podstawie wyników badania tematy najważniejsze dla młodzieży.

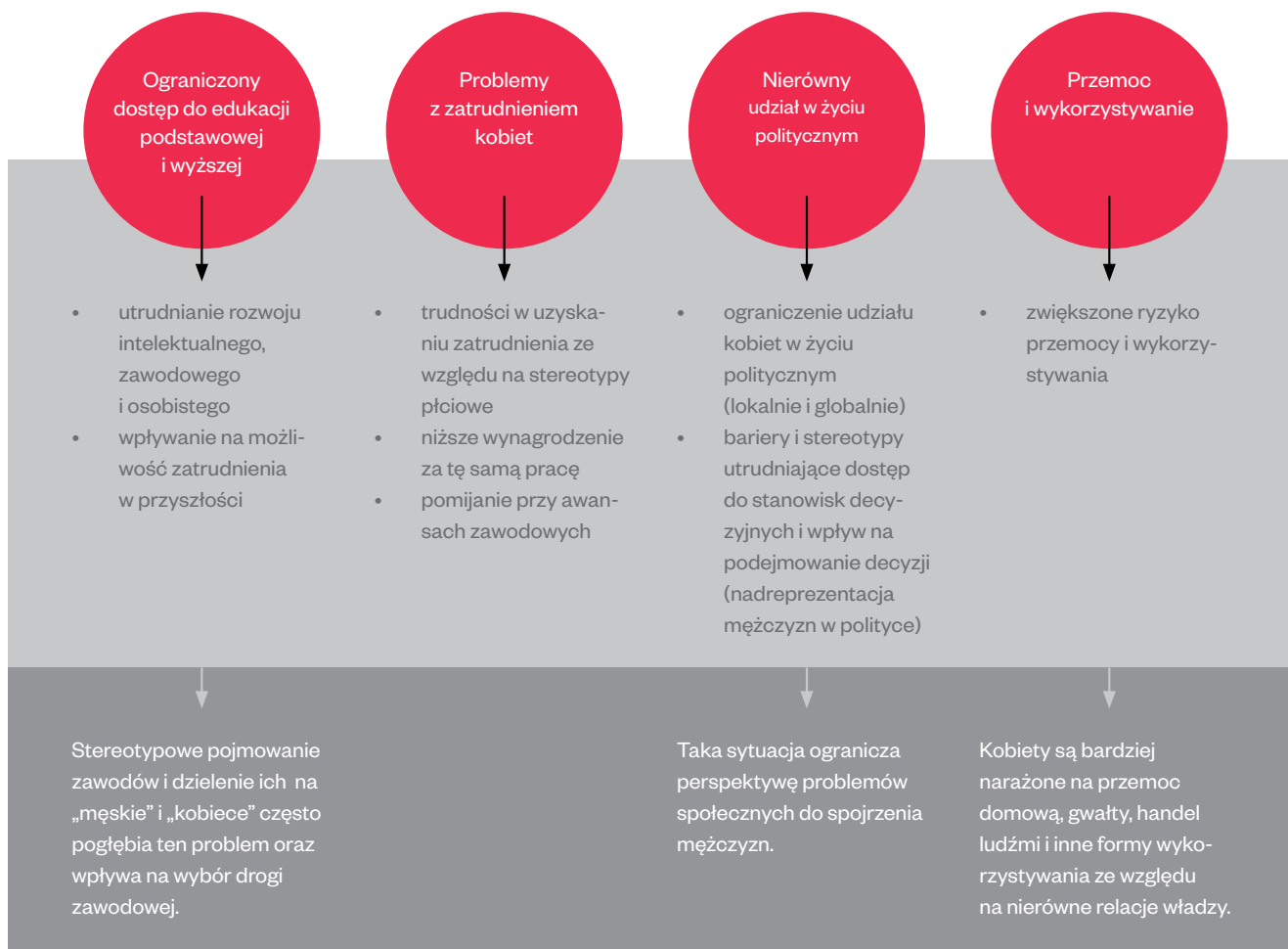

Wywiady indywidualne prezentują, że w postrzeganiu uczniów i uczennic są obecne zarówno stereotypowe role męskie i żeńskie, jak i poglądy na temat potrzeby równości. Doświadczenie ograniczania na tym polu wydaje się problematyczne dla obydwu płci. Chłopcy i dziewczyny zgłaszają potrzebę lepszej komunikacji między płciami, by móc rozmawiać o tym, co jest dla nich ważne. Na szczęście widoczne są również pewne zmiany pokoleniowe i różnice w postrzeganiu różnych zasad szkolnych. Z jednej strony pojawiają się „stare sposoby patrzenia na świat i role płciowe”, z drugiej strony uczniowie i uczennice omawiają także kwestie, z których wynika, że równość w szkole i życiu pozaszkolnym jest coraz bardziej obecna. Ponadto w wywiadach widać pewną troskę nauczycieli i nauczycielek oraz rodziców o bezpieczeństwo i poczucie zagrożenia dziewczyn poza szkołą. Badania pokazują, że negatywne zjawisko bierności mężczyzn w przestrzeni społecznej oraz trudność w wyrażaniu przez nich uczuć mogą być w przyszłości poważnym problemem.

Raport można znaleźć tu: <https://laboratoriumzmiany.org/projekty/rownowaznik-standardy-antydiskryminacyjne-w-szkolach/>.

Nierówne traktowanie kobiet i mężczyzn ma wiele negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa jako całości. Oto kilka przykładów:

WYBRANE SKUTKI DYSKRYMINACJI ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ

Dodatkowo w naszej pracy spotykamy się z różnego rodzaju konsekwencjami psychiczno-emocjonalnymi dyskryminacyjnych zachowań. Dziewczyny mają gorsze zdanie na temat swoich umiejętności, trudniej im podejmować role lidarskie, ponieważ nie uznają swoich kompetencji za wystarczające, mają obniżoną samoocenę i niskie poczucie sprawstwa. W sytuacji doświadczenia zachowań dyskryminujących dziewczęta często interpretują je jako konsekwencje własnych niedoskonałości, coś, na co „zasługują”, nie zaś jako przykład niedopuszczalnego zachowania ze strony innych. W sytuacjach, kiedy reagują na złe traktowanie, często spotykają je „kary”, jak etykiety kłótniowych, czepiających się, niemających dystansu do siebie czy poczucia humoru. W skrajnych przypadkach spotyka je także wykluczanie z grupy. Równościowe postępowanie przynosi korzyści całemu społeczeństwu, jest źródłem sprawiedliwości społecznej, lepszych wyników gospodarczych, większej stabilności i większego dobrobytu dla wszystkich. Zwiększa szanse każdego i każdej z nas na atrakcyjniejsze i pełniejsze życie, w którym można realizować swój potencjał tak, by czerpał z tego ogół.

2.

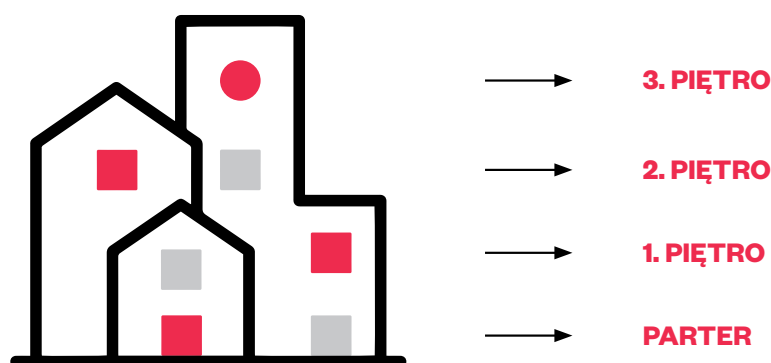
DLA KOGO JEST TA PUBLIKACJA?

Instrukcję i zawarte w niej pomysły kierujemy do osób pracujących w szkołach ponadpodstawowych, a w szczególności wychowawczyń i wychowawców klas, opiekunek i opiekunów samorządów szkolnych, zespołów psychologiczno-pedagogicznych. Osoby lubiące pracę z młodzieżą i ciekawiące się jej światem, a także będące łącznikami między młodzieżą a osobami dorosłymi oraz posiadające (lub chcące zgłębić) podstawową wiedzę z zakresu psychologii, pracy z emocjami, procesów grupowych będą mieć największą łatwość we wzbogacaniu swoich środowisk o treści równościowe.

Według nas osoby chcące się zaangażować we wprowadzanie zmian na rzecz równości to bardziej **TOWARZYSZKI I TOWARZYSZE ORAZ ANIMATORKI I ANIMATORZY TEGO PROCESU. DBAJĄ O ATMOSFERĘ OTWARTOŚCI, BY NIWELOWAĆ DYSTANS WŚRÓD UCZESTNICZEK I UCZESTNIKÓW SPOTKAŃ. MAJĄ RÓWNIEŻ WIEDZĘ NA TEMAT STEREOTYPÓW DOTYCZĄCYCH PŁCI I MECHANIZMÓW DYSKRYMINACJI.**

3.

JAK „WYGLĄDA” SZKOŁA? – NARZĘDZIE „PIĘTRA RÓWNOŚCI W SZKOLE”

Zastanawiając się nad sposobami dbania o równość w szkołach, obserwując funkcjonowanie różnych placówek, dostrzegliśmy, że równość dotyczy różnych obszarów, które można wyobrazić sobie jako piętra. Wejście zawsze jest na parterze – to jest podstawa, z której można wchodzić na kolejne piętra, zwiększając poziom zaawansowania we wdrażaniu równości.

PARTER – przestrzeń, w której tworzy się podstawy **poczucia bezpieczeństwa**. Ta symboliczna przestrzeń odnosi się do możliwości zaspokajania fundamentalnych potrzeb ludzi, jak możliwość swobodnego korzystania z toalety, picia, wygodnego siedzenia lub ruchu, korzystania z szatni. Bezpieczeństwo tworzy dorosły, który jest przewidywalny i bierze pod uwagę potrzeby drugiej osoby. Może się zdarzyć, że w placówce są pojedyncze dorosłe osoby, dla których jest to ważne. Nam jednak chodzi o budowanie klimatu całej szkoły. Uważamy, że nie będzie efektywnego włączania dzieci i młodzieży bez uznania ich potrzeb i bez nastawienia na współpracę całego środowiska.

1. PIĘTRO – przestrzeń, w której osoby dorosłe otwierają się na wsłuchanie się w młodych ludzi. W tej przestrzeni dorośli chcą usłyszeć i zrozumieć, co myślą i czują osoby młode, jakie mają pomysły, co widzą, czego im brakuje. Tutaj pojawia się gotowość do dialogu, rozpoczyna się **budowanie zaufania**, a młodzież bada i sprawdza, czy dorośli naprawdę chcą słuchać i brać pod uwagę jej zdanie. Uznanie prawa młodych osób do wypowiedzenia się i przyjęcia ich stanowiska z ciekawością, nie z oceną czy krytyką, daje przestrzeń do budowania poczucia własnej wartości i sprawczości – zarówno dziewczynom, jak i chłopcom.

2. PIĘTRO – przestrzeń, w której wykorzystujemy dobre praktyki. Na tym poziomie zachęcamy do **korzystania z pomysłów innych** organizacji czy osób, które podjęły temat równości płci w swoich środowiskach. Tutaj zaczyna się poszukiwanie, a następnie sprawdzanie w warunkach danej szkoły pomysłów i inspiracji. To miejsce na eksperymentowanie, wprowadzanie zmian, odrzucanie tego, co nie działa. Dorosli i młodzież mogą szukać i eksperymentować z rozwiązaniami proponowanymi przez innych, aby wybrać to, co w konkretnych realiach danej placówki najlepiej się sprawdzi.

3. PIĘTRO – przestrzeń, w której rozwiązujemy indywidualne problemy środowiska. Jeśli poziom zaufania młodych do dorosłych i dorosłych do młodych pozwala popełniać błędy, wyrażać wątpliwości i dzielić się swoimi pomysłami, wówczas można zacząć **realizowanie własnych, autorskich inicjatyw**, projektów i zmian. To daje satysfakcję i radość, wzmacnia poczucie własnej wartości i sprawczość, a co najważniejsze – pozwala rozwiązywać konkretne problemy z równością w sposób „szyty na miarę”.

4.

DIAGNOZOWANIE SYTUACJI POPRZEZ NARZĘDZIE „PIĘTRA RÓWNOŚCI W SZKOLE”

Według nas zawsze warto pytać i słuchać odpowiedzi – poprzez „skrzynkę pytań”, ankiety ewaluacyjne czy wywiady. By pomóc w refleksji nad sytuacją na kolejnych piętrach Państwa szkoły, proponujemy korzystanie z listy kontrolnej (checklisty) „Bezpieczna przestrzeń”². Pytania w niej zawarte mogą być pomocne również w tworzeniu diagnozy do programów profilaktyczno-wychowawczych.

Checklista jest narzędziem, które pomoże zorganizować warunki wspierające młodzież w rozwoju. Kiedy jest się w bezpiecznej przestrzeni i atmosferze pozwalającym na swobodę i autentyczność, nie trzeba już tracić energii na radzenie sobie ze stresorami (np. utrzymywanie uwagi wśród wielu bodźców, powstrzymywanie się od udziału w dyskusji z lęku przed oceną, odwracanie uwagi od swojego głodu czy pragnienia). Powstają dzięki temu lepsze warunki do zrozumienia nowych informacji, kreatywności – rozwoju swojego potencjału.

Warto zastanowić się, jak można odpowiedzieć na poniższe pytania, na które z nich można odpowiedzieć twierdząco, a które budzą wątpliwość. Do udzielania odpowiedzi można zachęcić też młodzież, jeśli jest pewność, że jej opinie będą wzięte pod uwagę. Lista znajduje się w załączniku nr 3.

Refleksja nad pytaniami z listy pozwoli zorientować się w klimacie szkoły, sprawdzić obszary, w których bezpieczeństwo jest zapewnione, a w których występują deficyty. Zajmowanie się nimi to proces, w którym ważna jest cierpliwość, a także weryfikacja postępów. W poszukiwaniu i wprowadzaniu rozwiązań warto włączyć całą społeczność szkolną, szczególnie jednak zalecamy zrobienie przestrzeni dla aktywności młodych osób, ponieważ zwiększa to szansę na ich identyfikację z nowymi zasadami i przyczynia się do rzeczywistych zmian w równym traktowaniu siebie nawzajem.

5.

JAK KORZYSTAĆ Z INSTRUKCJI, CZYLI PROPOZYCJE DZIAŁAŃ NA KAŻDYM PIĘTRZE

Praca „na piętrach” jest procesem, w którym na rezultaty trzeba czasem poczekać. Wiele zależy od „zdiagnozowanego stanu”, ale też motywacji do zmian i cierpliwości. Poniżej prezentujemy obszary, o które warto pytać na każdym z poziomów, i podajemy propozycje działań, zarówno ogólnych pomysłów, jak i konkretnych rozwiązań, które przetestowałyśmy w wieloletniej pracy z młodzieżą.

Zachęcamy do zgłaszania własnych pomysłów, podążania za grupą i traktowania naszej instrukcji jako zbioru wskazówek, nie zaś gotowego scenariusza. Może to zapewnić lepsze rezultaty w pracy z młodymi ludźmi.

² „Skrzynka pytań” – uczniowie i uczennice wrzucają do specjalnie przygotowanej skrzynki, dostępnej dla wszystkich, swoje pytania dotyczące funkcjonowania w szkole. Odpowiedzi można udzielać dyrekcja, psycholog lub psycholożka, pedagog lub pedagożka, nauczyciele i nauczycielki poprzez spotkania z uczniami i uczennicami (apel, warsztaty, pogadanki w klasie), szkolny radiowęzeł, stronę internetową szkoły (np. zakładka „Skrzynka pytań”).

PARTER

O co można zapytać młodych ludzi:

- Czy czujesz się bezpiecznie w szkole?
- Bezpieczeństwo w szkole – co to dla Ciebie znaczy?
- Czy osoby dorosłe w szkole są do Ciebie życzliwie nastawione?
- Czy możesz liczyć na wsparcie osób dorosłych w szkole?
- Czy możesz swobodnie opowiadać o swoich problemach nauczycielkom i nauczycielom?
- Czy w Twojej szkole możesz na lekcjach pić wodę i wychodzić do toalety, kiedy tego potrzebujesz?
- Czy w Twojej szkole jest miejsce, w którym można pobyć w ciszy?
- Czy podczas przerwy możesz wyjść na zewnątrz?
- Czy na zewnątrz szkoły jest miejsce do odpoczynku?
- W jaki sposób są rozwiązywane konflikty między uczniami i uczennicami w Twojej szkole?
- W jaki sposób są rozwiązywane konflikty między uczniami i uczennicami a osobami dorosłymi w Twojej szkole?

Co warto zrobić:

1. Wprowadzić zasady umożliwiające swobodne zaspokajanie potrzeb fizjologicznych

Zalecamy takie rozwiązanie, biorąc pod uwagę fakt, że pragnienie czy konieczność skorzystania z toalety to stresory, które ograniczają pracę kory mózgowej, odpowiedzialnej za uczenie się i funkcjonowanie. Informacje na ten temat można znaleźć w szeregu publikacji na temat regulacji oraz neuronauki, takich jak:

- S. Schenker, „Samoregulacja w szkole. Spokój, koncentracja, nauka”
- M. Kaczmarszyk, „Szkoła neuronów. O nastolatkach, kompromisach i wychowaniu”
- D.J. Siegiel, „Burza w mózgu nastolatka. Potencjał okresu dorastania”.

2. Przeszkolić kadrę w dziedzinie mediacji i rozwiązywania konfliktów

Konflikty są naturalną częścią interakcji społecznych. Uczenie młodych ludzi konstruktywnego rozwiązywania ich jest odpowiedzialnością osób dorosłych. Obecnie jest wiele możliwości przeprowadzenia takiego szkolenia lub uczenia się od środowisk, które już wprowadziły mediację.

3. Zaczepnąć inspirację od młodzieży, która zaproponowała pewne rozwiązania

Młodzież zaangażowana w projekt „Równoważnik” zgłosiła następujące pomysły pomocne w realizacji swoich potrzeb na tym poziomie:

- Skrzynka na problemy („skrzynka zwierzeń”) – pudełko, do którego można wrzucić karteczkę opisującą trudną sytuację i prośbę o pomoc. Zadaniem zespołu (nauczycielek, nauczycieli, pedagoga czy psychologa) jest cykliczne zapoznawanie się z karteczkami i szukanie rozwiązań. Do pracy nad tym można zaprosić chętne młode osoby. Ten pomysł pojawił się niezależnie w kilku grupach, co wskazuje na dużą potrzebę bycia usłyszanymi.
- Ankiety dotyczące bezpieczeństwa, przemocy w szkole, przyjaznej szkoły.
- Pokój do relaksu – przestrzeń, kąciak, w którym obowiązują określone zasady co do hałasu i zachowania (zrobiony niskobudżetowo, z zaangażowaniem młodzieży).
- Większy dostęp do psychologa szkolnego i kampania informacyjna w szkole zachęcająca do korzystania z pomocy psychologicznej.

1. PIĘTRO

O co można zapytać młodych ludzi:

- Co musiałyby się zmienić w Twojej szkole, żeby była miejscem przyjaznym dla wszystkich osób?
- Jakie fajne i trudne rzeczy spotykają Cię w szkole?
- Jak chciał(a)byś, aby dorośli komunikowali się z młodzieżą?
- Jaka jest Twoja szkoła marzeń?

Co warto zrobić:

1. Zorganizować przestrzeń do swobodnego wypowiedzenia się

By odpowiedzi na powyższe pytania mogły się pojawić, potrzebna jest przestrzeń na bycie ze sobą i słuchanie. Można wykorzystać na to spotkania samorządu szkolnego, godziny wychowawcze lub zorganizować osobne, cykliczne (np. co dwa tygodnie) zajęcia dla osób, które chcą zaangażować się w tworzenie szkoły przyjaznej dla ogółu. Warto zwrócić uwagę na to, żeby zaproszenie trafiło do wszystkich młodych ludzi w placówce oraz aby podczas dyskusji każdy miał prawo do nieocenianego wypowiedzenia się.

Celem tych spotkań jest budowanie relacji, zaufania i dialogu.

Metodą pracy podczas spotkań mogą być:

- Ćwiczenia aktywne, integrujące grupę oraz całe warsztaty, które zarówno wprowadzają wiedzę na temat równego traktowania, jak i dają przestrzeń na rozmowę (załącznik nr 1 i załącznik nr 2).
- Kawiarenki obywatelskie – spotkania tematyczne przy stole, podczas których buduje się relacje i rozmawia na zadany temat (np. „Czego potrzebują dziewczyny i chłopcy?”). Wnioski z rozmów zapisuje na „flipcharcie-obrusie”. Ważnymi zasadami tej metody jest przyjmowanie perspektywy innych osób bez poddawania ich ocenie. Więcej na ten temat: <https://partycypacjaobywatelska.pl/strefa-wiedzy/techniki/kawiarnia-obywatelska/?category=technique>.

2. PIĘTRO

O co można zapytać młodych ludzi:

- Co chcesz, żeby się zmieniło, a dzieje się w innych szkołach?
- O jakich fajnych pomysłach słyszałeś(-łaś)?

Co warto zrobić:

1. Edukować na temat stereotypów – zwłaszcza płci

Polecamy korzystanie z dostępnych publikacji i zawartych tam ćwiczeń, np.

<http://bc.ore.edu.pl/Content/190/antydiskryminacja.pdf> lub <https://szkolatolerancji.ceo.org.pl/rowne-rozne/materialy>.

2. Zachęcać do szukania dobrych praktyk

A także do wprowadzania ich do własnej szkoły (np. można zaproponować młodzieży interaktywny dialog na przeznaczonej do tego platformie, korzystając z narzędzia Padlet albo komunikatora).

3. Sprawdzać rozwiązania w praktyce

Znalezienie inspiracji i dobrych praktyk to nie wszystko. Warto sprawdzić, co myślą o nich młodzi ludzie, czy im się podobają, czy mają jakieś uwagi, czy widzą możliwości wprowadzenia danego rozwiązania w szkole. Do namysłu i dyskusji można wykorzystać dobre praktyki opisane w publikacji:

<https://szkolatolerancji.ceo.org.pl/rowno-rozne/materialy/krok-2-jak-wprowadzac-standardy-rownosci-plci-w-szkole>.

4. Wspólnie sprawdzić i przeanalizować statut szkoły

Warto to zrobić pod względem równego traktowania wszystkich osób. Źródłem wiedzy mogą być materiały dostępne na stronie <https://umarlestatuty.pl/>.

3. PIĘTRO

O co można zapytać młodych ludzi:

- Czym konkretnie chcesz się zająć, by Twoja szkoła traktowała Cię w sposób równościowy?
- Co wobec tego chcesz zmienić w pierwszej kolejności?
- Kto będzie Ci w tym pomagał?
- Jakie masz zasoby?
- Czego potrzebujesz się dowiedzieć, nauczyć?

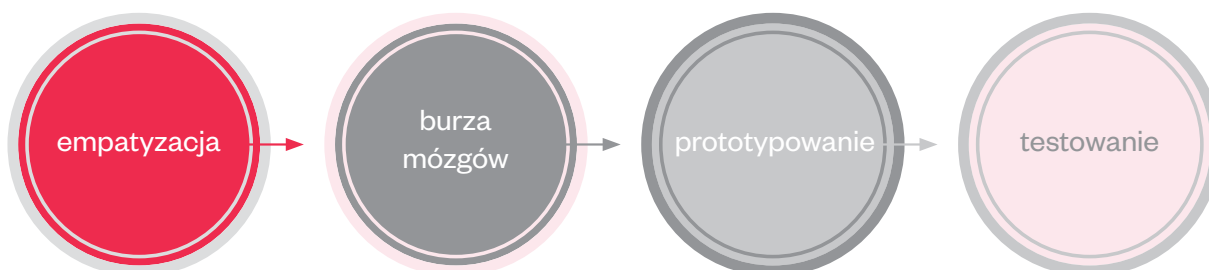
Co warto zrobić:

1. Posługiwać się polecanym przez nas schematem

Jednym z etapów projektu „Równoważnik” było przygotowanie przez środowisko szkolne rozwiązań, które wpłyną na wzmocnienie równości płci w szkole. Postanowiliśmy użyć do tego metody myślenia projektowego (ang. *design thinking*). To zarówno metoda pracy, kreatywne podejście, jak i sposób patrzenia na świat.

Design thinking pomaga w poszukiwaniu rozwiązań wspomagających równość płci, ponieważ skupia się na empatii, zrozumieniu potrzeb i kreatywnym myśleniu, co pozwala na opracowanie rozwiązań uwzględniających różnorodne perspektywy i potrzeby płciowe.

Podczas wprowadzania zmian warto posłużyć się schematem wykorzystywanym w polecanej przez nas metodzie design thinking opierającej się na następujących etapach:

Jednym z pierwszych etapów w myśleniu projektowym jest empatyzacja. Pozwala ona przybliżyć nas do grupy docelowej i jest potrzebna, by rozwiązanie było szyte na miarę. Design thinking jest świetnym narzędziem do pracy z młodzieżą. Wzmacnia poczucie sprawczości, pozwala zauważyć potrzeby, daje wolność w eksperymentowaniu – wymyślone rozwiązania można swobodnie testować i sprawdzać, czy przynoszą oczekiwane rezultaty.

„Szaleństwem jest robić wciąż to samo i oczekiwać różnych rezultatów” – design thinking zachęca do sprawdzania różnych pomysłów, by osiągnąć to, czego potrzebujemy.

Szczegółowy opis metody i jej zastosowania dostępny jest tu: https://issuu.com/publikacje/frsi/docs/my__lenie_projektowe_w_bibliote-kach?utm_medium=referral&utm_source=frsi.org.pl oraz <https://laboratoriumzmiany.org/do-pobrania/>.

2. zaproponować spacer badawczy po szkole

Zadaniem grupy podczas spaceru jest przyjrzenie się różnym miejscom w placówce, aby znaleźć obszary i przestrzenie, w których dzieją się trudne sytuacje i dochodzi do nierównego, niesprawiedliwego traktowania. Dodatkowo osoby biorące udział w spacerze mogą porozmawiać z innymi o tym, jak się czują w szkole, czy według nich wszyscy są równo traktowani, czy doświadczają nierównego traktowania, a jeśli tak, to przez kogo, w jakich sytuacjach i jak się z tym czują. Odpowiedzi na pytania warto spisywać, a następnie wspólnie opracować wnioski, które można przedstawić pozostałym. Szczegółowy opis takiego spaceru znajduje się w załączniku 4.

3. Wprowadzić w statutach zapisy

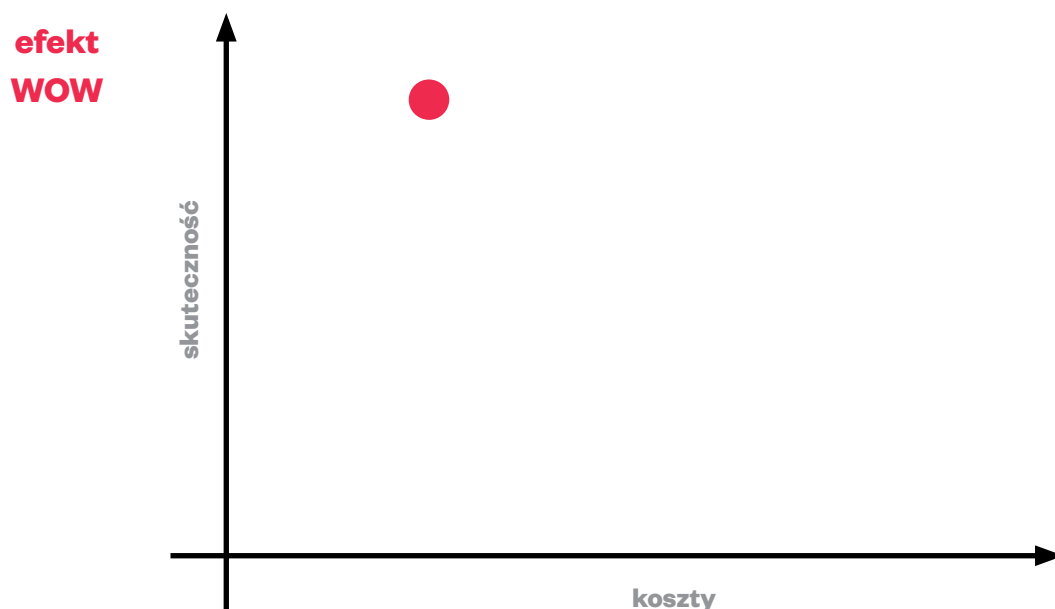
Dotyczące równości wszystkich osób oraz zakazu dyskryminacji.

4. Wykorzystać do pracy nad problemami burzę mózgów

Jej zasady:

- Burza mózgów to szukanie możliwości, a nie rozwiązywanie problemów.
- Ważna jest liczba, a nie jakość pomysłów.
- Każda osoba zgłasza tyle pomysłów, ile chce.
- Propozycji nie krytykujemy, nie wyśmiewamy, nie komentujemy.
- Korzystamy z wcześniejszych pomysłów, dodając coś od siebie.
- Im bardziej śmiała i kreatywne pomysły, tym lepiej.

Zebrane propozycje można łączyć w kategorie i tworzyć nowe, a następnie poprzez głosowanie, w którym każda osoba ma np. po dwa głosy, wybrać kilka najciekawszych. Aby podjąć decyzję, które z nich będą realizowane, warto poddać je weryfikacji pod kątem kosztów (finansowych, czasowych, osobowych itp.) i „efektu wow”.

Na schemacie należy umieścić wspólnie pomysły, które zostały wybrane, patrząc na ich kosztowność i efekt. Propozycje, którymi warto dalej się zajmować, to te, które nie generują wysokich kosztów, ale dają duży efekt wow.

6.

ZALECENIA DLA KADRY PRACUJĄCEJ W SZKOŁACH NA PODSTAWIE RAPORTU „RÓWNOWAŻNIK”

Podczas pracy z młodzieżą według schematu „Piętra równości” w drodze do szkoły przyjaznej dla wszystkich osób proponujemy skorzystać z poniższych zaleceń.

- Wprowadzenie w statutach zapisów dotyczących równości wszystkich osób uczniowskich oraz zakazu dyskryminacji.
- Stworzenie procedury, standardu reagowania na przejawy dyskryminacji w szkole.
- Szkolenie nauczycielek i nauczycieleli z zakresu rozpoznawania i przeciwdziałania dyskryminacji, mikronierównościami, mowie nienawiści (szkolenia stacjonarne i e-learningowe).
- Dbanie o równe proporcje płci w gronie pedagogicznym.
- Równe reprezentowanie kobiet i mężczyzn jako patronek/patronów szkolnych.
- Stosowanie feminatywów w oficjalnych publikacjach szkoły, na stronie WWW placówki i w przestrzeni szkolnej, np. w gazetce szkolnej, na wizytówkach na drzwiach, tablicy ogłoszeń, tablicach pamiątkowych.
- Świątowanie ważnych wydarzeń historycznych z udziałem kobiet, obchodzenie współczesnych wydarzeń, takich jak np. Międzynarodowy Dzień Dziewczyn czy „16 dni przeciwko przemocy ze względu na płeć”.
- Dawanie uczniom i uczniom równej możliwości uczestniczenia we wszystkich aktywnościach szkolnych bez względu na płeć (np. zajęcia sportowe, prace fizyczne, prace artystyczne, olimpiady).
- Zadbanie o to, aby szkoła była neutralna poglądowo i dawała możliwość wyrażania różnych opinii w duchu akceptacji odmienności, tworzenie przestrzeni do wzajemnego dzielenia się poglądami podczas lekcji wychowawczych, lekcji etyki, warsztatów czy otwartych dyskusji.
- Przeprowadzenie rozmowy odnośnie do znaczenia ubrań i formalnych strojów obowiązujących w szkole, zwrócenie uwagi na to, że nie tylko ubiór dziewczyn może być problematyczny, lecz także zachowanie młodych mężczyzn; podejmowanie dyskusji na temat znaczenia strojów oraz komentowania wyglądu innych ludzi.
- Uczenie niedyskryminującej komunikacji, praca nad lepszym komunikowaniem się uczennic, uczniów, nauczycielek i nauczycieli ze sobą nawzajem – zbudowanie otwartej, przyjaznej przestrzeni na dialog, np. w formie open space; wzmacnianie empatii.
- Dbanie o lepsze zrozumienie wzajemnych potrzeb dziewczyn i chłopców w przestrzeni szkolnej, np. poprzez rozmowy na lekcjach wychowawczych, warsztaty prowadzone przez osoby spoza szkoły.
- Edukowanie młodzieży w większym zakresie na temat tego, czym jest dyskryminacja, równość płciowa, mowa nienawiści, mikronierówność – zachęcanie do udziału w projektach zewnętrznych, webinarach, warsztatach oraz zapraszanie ekspertek/ekspertów, organizowanie prelekcji, pokazów filmowych czy żywej biblioteki.
- Uczenie młodych ludzi, jak prawidłowo reagować na przejawy dyskryminacji, wykluczania, przemocy seksualnej itp.; informowanie, gdzie można uzyskać pomoc, i wspieranie po trudnym doświadczeniu.
- Dbanie o bezpieczeństwo kobiet i mężczyzn w szkole, ale także w przestrzeni internetowej, która w związku z pandemią COVID-19 stała się dla osób uczniowskich bardzo ważna.
- Pokazywanie, jak można komunikować się w sposób równościowy, niedyskryminujący, jak wyrażać sympatię bez agresji, jak reagować na zachowania przekraczające granice.

Zalecenia dla rodziców/opiekunek i opiekunów:

- Zwracaj uwagę na równościowe traktowanie w szkole.
- Zapoznaj się ze statutem szkoły i z regulaminami; reaguj i rozmawiaj z przedstawicielami szkół, kiedy zapisy dokumentacji budzą wątpliwość; zadawaj pytania.
- Rozmawiaj z dzieckiem na temat tego, czy czuje, że może rozwijać każde zainteresowanie bez względu na płeć.
- Wspieraj różne zainteresowania dziecka bez dzielenia ich na „męskie” i „kobiece” – w ten sposób wspierasz jego rozwój intelektualny.
- Pokaż, że obowiązki domowe nie mają płci; pozwól dziecku na wykonywanie różnorodnych zadań bez dzielenia ich na „męskie” i „kobiece”.
- Wymagaj od dzieci w równym stopniu, bez względu na płeć.
- Zwracaj uwagę na traktowanie przez dziecko rówieśników i bycie traktowanym w przestrzeni domowej i publicznej.
- Unikaj uwag wobec dziecka polegających na stereotypach; rozmawiaj z nim i tłumacz swoje wątpliwości (w tym odnośnie do ubrań i ich kolorów, wyglądu, zainteresowań) – pamiętaj, że każdy ma prawo do wyrażania i rozwijania siebie bez względu na płeć.
- Reaguj w sytuacji doświadczania przez dziecko jakiegokolwiek formy dyskryminacji (lub jeśli ją przeczuwasz); rozmawiaj z dzieckiem lub jego przyjaciółką bądź przyjacielem, zwróć się po wsparcie do odpowiedniej instytucji lub do wychowawczynie/wychowawcy, pedagoga/psycholożki/psychologa w szkole.

Zalecenia dla uczniów i uczennic:

- Rozwijaj różne zainteresowania (sportowe, artystyczne, intelektualne, matematyczne, informatyczne) – masz do tego prawo bez względu na swoją płeć.
- Wybierz zawód, który Cię interesuje, bez względu na stereotypy płciowe – masz do tego prawo .
- Nie pozwalaj się ograniczać – nikt nie powinien Ci mówić, że się do czegoś nadajesz, a do czegoś nie, ponieważ jesteś chłopakiem lub dziewczyną; to pokazuje tylko ograniczenia i stereotypy tej osoby.
- Jeśli ktoś traktuje Cię inaczej z powodu Twojej płci, masz prawo zwrócić się po pomoc.
- Możesz uczestniczyć w różnych aktywnościach – równość nie polega na tym, że jako dziewczyna masz udowodnić, że wniesiesz pralkę na czwarte piętro, a jako chłopak sprzątać i gotować czy też wymieniać koła w aucie – równość to możliwość uczestniczenia zarówno w przyrządzaniu potraw w domu, jak i we wnoszeniu pralki, w sprzątanii i zmienianiu kół – to uczciwy podział i możliwość decydowania.
- Wyrażaj siebie – noszenie kolorowych strojów nie stanowi informacji o tożsamości płciowej; bez względu na płeć masz prawo wyrażać siebie, zachowując normy społeczne.
- Nie wyśmiewaj innych – Twoja rówieśniczka i Twój rówieśnik są takimi samymi ludźmi jak Ty i mają takie same prawa; wyśmiewanie nie buduje pozycji społecznej, a tylko dzieli Twoje otoczenie na krzywdzących i doznających krzywdy.

PODSUMOWANIE

Niech zaproponowane przez nas działania na każdym z pięter oraz pytania skłaniające do refleksji prowadzą Państwa w drodze do wypracowywania procedur i standardów antydyskryminacyjnych w Państwa szkołach. Liczymy na to, że dzięki naszej wspólnej pracy, a także zaangażowaniu młodych ludzi, zarówno szkoła, jak i przestrzeń poza nią staną się miejscem równego traktowania, przyjaznym dla wszystkich osób.

KTO NAD TYM PRACOWAŁ?

Fundacja Laboratorium Zmiany

Powstała w 2015 roku i aktualnie nasz zespół liczy osiem kobiet. Uczymy się, szukamy rozwiązań, wspieramy, eksperymentujemy, dajemy przestrzeń. Chcemy dzielić się naszą wiedzą i doświadczeniem, które zdobywałyśmy podczas własnej praktyki i uczestnicząc w wielu specjalistycznych szkoleniach i kursach. Naszą misją jest wzmocnienie dziewczyn w budowaniu ich własnej ścieżki w życiu, relacjach i pracy.

Czym zajmujemy się w Laboratorium Zmiany?

Organizacja antykonferencji

To nasza specjalność! Organizujemy konferencje, wykorzystując metodę otwartej przestrzeni i samoorganizacji grupy uczestniczącej w spotkaniu. Antykonferencja ma swój temat przewodni (ustalony przez organizatora/organizatorkę), ale o tematach rozmów i dyskusji decydują osoby, które pojawią się na spotkaniu. Dzięki temu wszystkie osoby uczestniczące mają możliwość zabrania głosu, dzielenia się swoim doświadczeniem i pomysłami, a także zaplanowania kolejnych działań. Spotkanie ma ustaloną strukturę i jest moderowane przez nasze trenerki.

Warsztaty dla młodzieży

Mamy na koncie tysiące godzin spędzonych na warsztatach z młodzieżą. Najczęściej podejmujemy temat odwagi, sprawczości, aktywności obywatelskiej. Zastanawiamy się, jak stereotypy wpływają na nas i innych, jak reagować w trudnych sytuacjach, jak komunikować swoje potrzeby i oczekiwania, co nas ogranicza w byciu sobą – wspieramy młodzież w rozwoju i zachęcamy do działania.

Warsztaty antydyskryminacyjne

Prowadzimy warsztaty antydyskryminacyjne skierowane do dorosłych – studentów, nauczycieli, pracowników młodzieżowych. Uczymy i trenujemy, jak wspierać osoby, z którymi się pracuje, jak zwracać uwagę na ich potrzeby, jak reagować na przejawy dyskryminacji i jak tworzyć w swojej pracy bezpieczną przestrzeń dla wszystkich.

Wymiany międzynarodowe dla młodzieży

Wymiany międzynarodowe to możliwość kontaktu z rówieśnikami z innych krajów, zawarcia nowych znajomości, a przy tym udziału w wielu dyskusjach i rozmowach na tematy, które są nam bliskie. To krótkie wyjazdy (najczęściej trwające około tygodnia) dla osób w wieku 18–30 lat z tematem przewodnim (od ekologii po aktywność obywatelską). W ramach programu Erasmus+ organizujemy wymiany Polsce i wysyłamy naszą młodzież za granicę.

(Współ)tworzymy gry

Gry miejskie, planszowe – w grupach roboczych zastanawiamy się nad celem gry, potrzebami grupy docelowej i nad oczekiwaniami twórców. W naszym portfolio mamy grę planszową o odwadze dla dzieci i młodzieży, grę planszową zwiększającą poczucie sprawczości dla dziewczyn, gry miejskie tworzone z myślą o przeciwdziałaniu radykalizacji młodzieży. Wiemy jak gry „działają” i jak je tworzyć.

<https://laboratoriumzmiany.org/>

<https://www.facebook.com/FLaboratoriumZmiany/>

<https://www.youtube.com/channel/UCeMkQX12JTGBaW4sT1HVDmg>

<https://www.instagram.com/laboratoriumzmiany/>

<https://open.spotify.com/show/3nkoXSNyA92sVJDHicEHre?si=fXKliZYdR46cHepH-V5ULg&nd=1>

e-mail: zarzad@laboratoriumzmiany.org

Fundacja Laboratorium Zmiany

ul. Jana Sobieskiego 15

46-081 Dobrzeń Wielki

KRS: 0000571454

NIP: 9910502051

EVVIS foundation

Fundacja Evris

Fundacja non profit, która powstała, aby dzielić się islandzką wiedzą i doświadczeniem z innymi krajami europejskimi i odwrotnie. Jesteśmy głęboko przekonani, że dzielenie się know-how ułatwi rozwiązywanie problemów i opracowywanie nowych rozwiązań przez agencje publiczne, przedsiębiorstwa i trzeci sektor. Uważamy, że granty, fundusze i programy UE, Skandynawii i EOG są najlepszym sposobem finansowania tego transferu wiedzy – z korzyścią dla wszystkich zaangażowanych stron.

Fundacja Evris przekazuje islandzką wiedzę od podmiotów prywatnych i publicznych oraz niezależnych ekspertów do krajów-beneficjentów Funduszy EOG. Uczestniczymy w projektach jako partner z państwa-darczyńcy. Kierownicy i kierowniczki projektów posiadają wysokie kwalifikacje pod względem wykształcenia i doświadczenia. Dla każdego projektu budujemy dostosowany do potrzeb zespół islandzkich ekspertów ze zdefiniowaną i wymaganą wiedzą ekspercką. Współpracujemy z różnymi krajowymi władzami publicznymi, instytucjami, firmami i indywidualnymi ekspertami. W 2018 roku Fundacja Evris otrzymała nagrodę „Erasmus+ Award” w Islandii za najlepsze projekty i zarządzanie projektami w edukacji dorosłych.

<https://www.evrisfoundation.is/>

<https://www.facebook.com/evrisfoundation/>

e-mail: evris@evris.is

Fundacja Evris
Grandagarður 16
101 Reykjavík

ZAŁĄCZNIK 1

Ciekawe propozycje ćwiczeń i warsztatów można znaleźć tu:

https://cbp.zhp.pl/wp-content/uploads/2015/12/kazdyinnywszyscyrowni_web.pdf

<https://szkolatolerancji.ceo.org.pl/biblioteka>

<https://biblioteka.ceo.org.pl/>

https://szkolatolerancji.ceo.org.pl/sites/szkolatolerancji.ceo.org.pl/files/ceo_wychowanie-to-podstawa_www_0.pdf

ZAŁĄCZNIK 2

Ćwiczenie dotyczące zmiany perspektywy.

CZĘŚĆ 1

Grupę dzielimy na trzyosobowe zespoły, każdy z nich dostaje po dwa cytaty (poniżej). Zadaniem zespołów jest zidentyfikowanie przekonań i stereotypów na temat dziewczyn i chłopców, które może mieć w głowie osoba wypowiadająca dane stwierdzenie, a następnie wypisanie ich na kartce, np. „dziewczyny muszą uważać na to, z kim się zadają”; „robienie dekoracji lepiej wychodzi dziewczynom niż chłopakom” itp. Po wypisaniu przekonań następuje prezentacja każdej grupy i dyskusja na temat stereotypów. Ważne, aby młodzi mieli szansę wypowiedzieć się swobodnie.

CZĘŚĆ 2

Po dyskusji dotyczącej cytatów warto, aby grupa zrobiła plakaty – persony, czyli reprezentacje osób, których dotyczyły stereotypy. Grupa może narysować postać na kartce, nadać jej imię, opisać charakterystyczne cechy wyglądu, a także odpowiedzieć na pytania:

Jakie ta osoba może mieć myśli? Co ją spotkało w życiu? Jakie są tego skutki? Co czuje? Czego chce, a czego nie chce?

Co lubi, a czego nie lubi? Na czym jej zależy? Jakie ma cele w życiu?

Następnie każda grupa przedstawia swoją postać na forum.

Omówienie:

- Co łączy te osoby?
- Jakich zmian pragną w swoim życiu?
- Co mogłoby je wesprzeć w osiągnięciu zmian, a co będzie w tym przeszkadzać?
- Co pomoże im poczuć się równo traktowane?

Cytaty:

M4: Przykładowo mamy koncert jakiegoś rapera (...). Znam dziewczyny, które są zabierane przez artystów na jakieś afterparty, na różnego rodzaju imprezy po imprezach, takie bardziej zamknięte, prywatne, na których ja jako facet nawet chciałbym być. (...) to jest akurat ciekawsze, lepsze, no bo ciężko się tam dostać, jeśli nie jesteśmy znajomym, a kobiecie jest łatwiej się tam dostać jako totalnie przypadkowej osobie.

K9: Spotkałam się właśnie z takimi komentarzami, że nie powinnam wracać sama albo że coś się stanie, nawet w ciągu dnia (...) czasami byłam zawożona w różne miejsca, bo to bardziej niebezpieczne dla dziewczyny, albo że on może, bo jest starszy i jest chłopakiem, to nic mu się nie stanie, ale ty to uważaj. I czuję, że przez to moje możliwości są ograniczane, że nie mogę robić wszystkiego, bo coś mi się stanie właśnie z powodu mężczyzny. Czyli nie mogę wrócić sama, bo coś mi się stanie, bo jestem kobietą, i to też ogranicza moje możliwości.

K8: (...) Byłyśmy z dziewczynami na WF-ie i jedna koleżanka nie ćwiczyła i została w topie. Jak na tamtą pogodę była ubrana bardzo wygodnie (...) bo miała na sobie jakąś bluzeczkę i właśnie ten top i dżinsy. Pani z WF-u podeszła i powiedziała: „Czemu ty jesteś tak wulgarnie ubrana? Co to za klub? Czemu ty tak przyszłaś?”. Później jeszcze: „Oj, jak zaczną się te spódnice na schodach, to po prostu wszyscy oszaleją”. Było mi wstyd za jej zachowanie (...). Jest może jakiś regulamin, jak mamy się ubierać, że nie może być jakiegoś zbyt wulgarnego dekoltu, ale ona (...) nawet nie powiem, żeby była źle ubrana, wyglądała normalnie, a właśnie taki komentarz mnie zdziwił. Zazwyczaj tacy są nauczyciele starszego pokolenia. Może dalej im się wydaje, że każdy uczeń ma mieć uniform szkolny. Akurat do mnie nie było żadnych uwag co do wyglądu.

K4: (...) Jeżeli widzimy ucznia, który przychodzi do szkoły średniej i jest troszeczkę nieogarnięty, wycofany, nieśmiały, jakiegoś łyż mu popłyną, no to uważamy, że to jest takie niemęskie, bardziej kobiece i w grupie jest on trochę gorzej odbierany, jest izolowany (...). On odstaje taką stroną emocjonalną, można dostrzec, że takie osoby same w ławce siedzą, widać je częściej w grupie dziewcząt niż chłopców. Są jakieś stereotypy tego typu, że dorastający mężczyzna jednak powinien nosić te przysłowiowe spodnie, umieć sobie poradzić z każdą sprawą, nie biec po pomoc do psychologa.

K3: Kiedyś mężczyźni byli złotymi rączkami od wszystkiego, a teraz już tak nie jest. Jak coś się stanie, to człowiek idzie do mechanika, hydraulika, elektryka (...). Wiem, że np. mój tata wszystko sam robił, może akurat taki był, ale myślę, że kiedyś mężczyźni tacy byli.

K3: Kiedyś kobiety były bardziej uzależnione od mężczyzn (...). Jeżeli kobieta nie miała męża albo była w związku niezbyt szczęśliwym, to i tak w nim była, bo twierdziła, że po prostu sama nie da rady (...).

M3: (...) Dla faceta kobieta może być ciekawą osobą do rozmowy, ciekawym towarzyszem wspólnych podróży, współpartnerem. Może być widziana na równi z nim, ale przez niektórych mężczyzn partnerka jest postrzegana jako przyszła żona, potencjalna matka, żona, babcia.

M4: Moim zdaniem kobiety z czołówki skoczków mogłyby się nawet bić o podium w męskich zawodach, ale tego nie sprawdzimy (...). Nie wiem, czy to z obawy o to, że męskie skoki mogłyby przestać być tak chętnie oglądane, chociaż ja obejrzałbym mieszany konkurs indywidualny. To byłoby na pewno ciekawe przeżycie, w sumie bardzo rewolucyjne. (...) Obecnie nie mamy czegoś takiego. W tenisie mamy mecz kobieta kontra mężczyzna (...). Ale w skokach narciarskich myślę, że mieszane zawody byłyby do zrobienia.

K9: (...) Jeżeli chodzi o jakieś sprawy bardziej kreatywne, np. wywieszenie gazetki albo bycie przy jakimś stoisku, (...) to właśnie oni są pomijani w takich kwestiach, bo zazwyczaj chłopak to chłopak, coś przyniesie. Nie doceniają trochę tego, że może on faktycznie ma do tego jakiś talent. Albo co w tym trudnego, żeby zrobić gazetkę. Zazwyczaj są do tego brane dziewczyny, a chłopaki bardzo rzadko.

K34: Rodzina często mówi mi, co powinnam, a czego nie powinnam robić jako dziewczyna i jak mam się zachowywać.

K16: Na lekcjach techniki w szkole podstawowej nauczycielka odmawiała chłopcom pomocy, argumentując, że powinni sobie poradzić sami, bo to męskie zadanie.

K45: Przytyłam, ludzie mówili, że KOBIETY są chude i powinnam zrzucić zbędne kilogramy. Na imprezie rodzinnej nie mogłam napić się piwa, bo uważali, że jest ono tylko dla mężczyzn, a kobiety mają pić coś innego.

ZAŁĄCZNIK 3

CHECKLISTA

Obszar środowiska fizycznego (pomieszczenia w szkole: klasa, stołówka, biblioteka itd.):

- Czy lokalizacja szkoły, klas jest łatwo dostępna (dla osób o różnych potrzebach fizycznych i/lub psychicznych)?
- Czy przestrzeń jest wystarczająco jasna? Czy ma dostęp do naturalnego światła?
- Czy ustalono porozumienie co do otwierania okien i korzystania z toalet?
- Czy można dyskretnie opuścić pomieszczenie?
- Czy i na jakich zasadach można zaspokajać głód i pragnienie?
- Czy przestrzeń jest neutralna sensorycznie (pod względem zapachu, hałasu, kolorów itp.)?
- Czy rozmieszczenie krzeseł sprzyja interakcji i integracji?
- Czy przestrzeń jest wystarczająco prywatna, aby uniknąć zakłóceń z zewnątrz?
- Czy otoczenie i sąsiedztwo szkoły są bezpieczne?

Obszar interakcji i pracy z grupą:

- Czy wiesz, jak pracować z różnorodną grupą?
- Czy dano Ci czas na poznanie grupy i potrzeb osób uczestniczących?
- Czy używasz języka inkluzywnego (w celu odzwierciedlenia płci, różnorodności kulturowej i religijnej, osób z niepełnosprawnościami itp.)?
- Czy zdajesz sobie sprawę z nierówności wśród swoich uczniów i uczennic (np. pochodzenie etniczne, orientacja seksualna, klasa społeczna itp.)?

- Czy wiesz, czy ktoś z grupy doświadczył traumy, i czy znasz specyfikę pracy z osobami, które ją przeżyły?
- Czy zapewniasz osobom w szkole wzory do naśladowania (autorytety) zróżnicowane pod względem płci, pochodzenia kulturowego itp.?
- Nie wszystkie opinie i perspektywy są jednakowo akceptowane w danym społeczeństwie. Czy wiesz, jak sprawiedliwie dzielić głos, aby mogły zostać usłyszane?
- Czy wiesz, jak wspierać osoby narażone na zastraszanie?
- Czy wspólnie ze swoją grupą macie ustalone podstawowe zasady bezpiecznej przestrzeni i wypracowany w tej kwestii konsensus?
- Czy ustalone przez Ciebie zasady są jasne, konkretne i zrozumiałe?
- Czy wiesz, jak egzekwować te zasady?
- Czy masz pomysł na to, jak postawić realistyczne oczekiwania?
- Czy wiesz, jak zachować poufność i szanować prywatność uczniów i uczennic?

Czy osoby w szkole mogą twierdząco odpowiedzieć na pytania:

- Czy czujesz się komfortowo w przestrzeni szkolnej?
- Czy znasz i zgadzasz się z podstawowymi zasadami obowiązującymi w szkole?
- Czy dano Ci możliwość współtworzenia podstawowych zasad?
- Czy czujesz się bezpiecznie, żeby zadawać pytania, szczerze wyrażać swoją opinię, dzielić się swoimi pomysłami, otwarcie wyrażać swoje uczucia, popełniać błędy, wyrażać siebie i swoją tożsamość?
- Czy czujesz się w Twojej szkole osobą szanowaną przez innych?

ZAŁĄCZNIK 4

SPACER BADAWCZY PO SZKOLE

Zorganizuj osobne zajęcia lub zaprosz na spacer zainteresowane osoby w określonym terminie. Na początku poinformuj o celu spotkania, którym jest przyjrzenie się różnym miejscom w szkole, aby znaleźć obszary i przestrzenie, w których dzieją się trudne sytuacje i dochodzi do nierównego, niesprawiedliwego traktowania.

Podziel osoby uczestniczące w spotkaniu na mniejsze grupy, maksymalnie trzyosobowe. Każdą z nich wyposaż w sprzęt do notowania: kartki, podkładki i długopisy. Ustalcie wspólnie, jakim miejscom w szkole warto się przyjrzeć, porozmawiajcie również o sytuacjach, jakie mogą wiązać się z niektórymi z nich, np. trudne sytuacje mogą dotyczyć jakiejś konkretnej lekcji albo osoby. Niech to również zostanie uwzględnione.

W trakcie rozmowy zwróć uwagę na to, że podczas spaceru warto zapytać osoby, które się spotka, o odczucia i informacje związane z równością/nierównym traktowaniem. Często dostarczają one bardzo cennych informacji. Niech każda z grup przygotowuje trzy–cztery przykładowe pytania, np.:

- Jak się czujesz w szkole?
- Czy według Ciebie wszystkie osoby są w szkole równo traktowane?
- Kiedy można doświadczyć nierównego traktowania? W jakich sytuacjach i jak się z tym czujesz?

Tak przygotowane grupy wyruszają na spacer (warto zaplanować go tak, aby część odbyła się podczas przerwy). Na zebranie informacji mają maksymalnie 30 minut.

Po powrocie ze spaceru każda z grup dzieli się tym, co usłyszała. Osoba prowadząca spisuje wspólne wnioski, które mogą być wytycznymi do podjęcia kolejnych działań.

PRZYPISY

1. „Dyskryminacja ze względu na płeć widziana oczami uczniów i uczennic województwa opolskiego” – raport z badania w projekcie „Równoważnik”.
2. Checklista stworzona na podstawie checklisty z projektu Join the Game (<https://laboratoriumzmiany.org/do-pobrania/>).

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

Fundusze EOG i fundusze norweskie reprezentują wkład Islandii, Liechtensteinu i Norwegii w tworzenie Europy zielonej, konkurencyjnej i sprzyjającej integracji społecznej. Istnieją dwa cele ogólne: ograniczenie nierówności ekonomicznych i społecznych w Europie i wzmocnienie relacji dwustronnych pomiędzy państwami-darczyńcami a 15 krajami UE z Europy Środkowej i Południowej i obszaru Morza Bałtyckiego. Trzy państwa-darczyńcy ściśle współpracują z UE w ramach Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG). Darczyńcy przekazali 3,3 miliarda euro w ramach kolejnych programów funduszy w latach 1994–2014. Fundusze EOG i fundusze norweskie na lata 2014–2021 wynoszą 2,8 miliarda euro. Priorytety na ten okres to:

- #1 innowacje, badania naukowe, edukacja i konkurencyjność;
- #2 integracja społeczna, zatrudnienie młodzieży i ograniczenie ubóstwa;
- #3 środowisko, energia, zmiany klimatu i gospodarka niskoemisyjna;
- #4 kultura, społeczeństwo obywatelskie, dobre zarządzanie i podstawowe prawa;
- #5 sprawiedliwość i sprawy wewnętrzne.

Kwalifikowalność do funduszy wynika ze spełnienia kryteriów określonych w ramach Funduszu Spójności UE przeznaczonego dla państw członkowskich, w których dochód krajowy brutto na mieszkańca jest niższy niż 90% średniej unijnej. Program funduszy EOG i funduszy norweskich składa się z dwóch mechanizmów finansowych. Fundusze EOG są wspólnie finansowane przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię, których wkład oparty jest na ich PKB. Fundusze norweskie są finansowane wyłącznie przez Norwegię.

Niniejsza publikacja powstała w ramach projektu „Równoważnik” prowadzonego przez Fundację Laboratorium Zmiany.

Projekt „Równoważnik” jest realizowany z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy finansowanego przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w ramach Funduszy EOG.

Celem projektu jest wsparcie trzech szkół średnich z województwa opolskiego we wprowadzeniu standardów przeciwdziałania dyskryminacji.

„Równoważnik” korzysta z dofinansowania o wartości 87 500 euro. Jest przeprowadzany w partnerstwie z islandzką Fundacją Evris.